

SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ V JUDIKATORNÍ RETROSPEKTIVĚ – ANEB STRUČNÝ PŘÍSPĚVEK K PROBLEMATICE KONTINUITY DŘÍVĚJŠÍ ROZHODOVACÍ PRAXE V POMĚRECH STÁVAJÍCÍ ÚPRAVY

JINDŘICH PSUTKA

Abstract: **Matrimonial Property in a Judicial Retrospective – Brief Article to the Issue of the Continuity of Previous Decision-making Practice in the Context of the Current Regulation**

Matrimonial property is a traditional part of the broader regulation of matrimonial property law. This is a specific case of a joint community of property, which can only arise during the marriage and only between spouses. Judicial interpretation has a key role long in the interpretation of this important institute. The adoption of the Civil Code No. 89/2012 Sb. did not change anything. It can be stated almost ten years after its adoption that the decision-making practice largely adheres to its long-term interpretation. Even today are the conclusions of the judicial decision relating to the regulation in force until 1 January 2014 are still largely applicable. However, this general trend also includes a number of relatively substantial exceptions.

Keywords: civil law; civil code; family law; matrimonial property

Klíčová slova: občanské právo; občanský zákoník; rodinné právo; společné jmění manželů

DOI: 10.14712/23366478.2022.18

1. VSTUPNÍ POZNÁMKY

Majetkové společenství manželů je tradiční součástí širší úpravy manželského majetkového práva. V průběhu let se podoba tohoto společenství poměrně výrazně měnila. Po roce 1950 existovaly na našem území v podstatě dvě formy majetkového společenství manželů. Jednak *zákonné majetkové společenství* vymezené v § 22 a násl. zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném,¹ na Slovensku pak v dílčím rozsahu tzv. koakvizice, tedy přetrvávající forma majetkového společenství z dřívější slovenské úpravy.² Ke změně tohoto stavu došlo v souvislosti s přijetím občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (dále též jen „ObčZ1964“). Dle jeho § 500 odst. 1 (v původním znění) zanikla majetková společenství mezi manžely vzniklá podle dřívějších předpisů dnem

¹ V dané souvislosti je možné připomenout, že toto zákonné majetkové společenství obsahovalo řadu pravidel převzatých později do úpravy bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

² Pokud k jejímu vzniku došlo před nabytím účinnosti zákona o právu rodinném, tedy právě před 1. 1. 1950 – srov. k tomu RADVANOVÁ, S. – ŠTĚPINA, J. *Majetkové otázky v manželství a rodině*. Praha: Orbis, 1967, s. 35.

1. 4. 1964. Tímto dnem vzniklo osobní *bezpodílové spoluvlastnictví manželů* ke všemu, co mělo podle tehdy nově přijatého občanského zákoníku spadat do této nově konstruované formy spoluvlastnictví manželů. Vymezení bezpodílového spoluvlastnictví bylo vtěleno do hlavy třetí části druhé občanského zákoníku, tedy nikoliv do tehdy souběžně přijímaného zákona č. 94/1963 Sb., o rodině. Cílem této koncepce bylo odtržení úpravy majetkových a osobních poměrů v rodině. Tento přístup umožnil nahlížet od počátku na bezpodílové spoluvlastnictví manželů jako na jeden z typů spoluvlastnického poměru (konkrétně jako na jednu z variant osobního spoluvlastnictví).

Úprava bezpodílového spoluvlastnictví byla stručná a poměrně kusá. Důvodem byla především omezená potřeba zákonodárce upravovat přirozený poměr mezi manžely jinak než v základní podobě (plynoucí z tehdejších společenských podmínek) a současně i skutečnost, že rozsah společného majetku byl minimálně zpočátku značně limitován (předmětem tedy nebyly ani dluhy, ani veškerá aktiva).³ Původní podoba institutu bezpodílového spoluvlastnictví prodělala v průběhu času řadu podstatných změn. Zásadní přišly po roce 1989. Zrušení dělení vlastnictví na socialistické, osobní a soukromé se projevilo v opuštění limitujícího kritéria, dle kterého mohly být v bezpodílovém spoluvlastnictví pouze věci dříve vyhrazené do vlastnictví osobního. Z osobního bezpodílového spoluvlastnictví se stalo pouze bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Patrně nejvýraznější koncepční změnu pak přinesla novelizace občanského zákoníku č. 91/1998 Sb. (tzv. „Velká novela“). Předmětem manželského majetkového společenství již nebyla pouze aktiva, ale i pasiva. Nešlo tedy již pojmově o *majetek*, ale o *jmění* náležející oběma manželům. Pojmenování *bezpodílové spoluvlastnictví manželů* bylo nahrazeno výstižnějším označením *společné jmění manželů* (dále též „SJM“).

I po provedených změnách a dílčích doplněních (posilujících zejména autonomii vůle manželů) zůstávala úprava co do rozsahu značně omezená až zkratkovitá. Nekomplexnost úpravy neodpovídala komplikovanosti institutu a jeho praktickým dopadům. Ty byly postupně stále více ovlivněny i zcela jinými ekonomickými poměry ve společnosti v porovnání s dobou přijetí původní úpravy bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Do společného jmění manželů spadal postupně stále větší rozsah majetkových hodnot nabývaných za značně rozličných podmínek. Na správu těchto hodnot, další nakládání s nimi a následné vypořádání nebylo v zákoně dostatečně pamatováno (a to ani v následných novelizacích). Zákonná úprava čím dále více zaostávala za potřebami svých adresátů. Absence výslovné právní úpravy byla kompenzována výkladem, především judikatorním. Zejména rozhodovací praxe Nejvyššího soudu začala v průběhu času podstatným způsobem určovat výklad kusých a mnohdy ne zcela pregnantně formulovaných ustanovení občanského zákoníku. Tento trend byl patrný poměrně záhy po vydání zákoníku z roku 1964. S ještě větší intenzitou se projevil po jeho změnách provedených zákonem č. 91/1998 Sb. Jen u mála institutů zakotvených v předchozím občanském zákoníku se setkáváme s tak rozsáhlou judikatorní činností, která by tak významným způsobem dotvářela znění zákona a měla tak zásadní vliv v každodenní aplikační praxi. Přehled o rozhodnutích vztahujících se k úpravě společného jmění

³ Předmětem mohly být pouze věci v právním smyslu slova, dle tehdejší úpravy tedy pouze předměty hmotné. Do majetkového společenství tak nespádala např. autorská práva či pohledávky na majetková plnění – srov. RADVANOVA – ŠTĚPINA, c. d., s. 20.

manželů se stal nezbytným předpokladem pro interpretaci a aplikaci právní úpravy, ať již ze strany nižších soudních instancí, tak dalších subjektů, které se ve své aplikační praxi zabíraly tímto institutem. Judikatorní výklad, který postupně získal navrch nad výkladem doktrinárním, byl přitom v podmínkách předchozího občanského zákoníku kontinuální od zavedení úpravy bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

2. STAV PO PŘIJETÍ STÁVAJÍCÍHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Uvedený stav se promítnul i do přípravy stávajícího občanského zákoníku (zák. č. 89/2012 Sb. – dále též „ObčZ“). Úprava společného jmění manželů doznala řady výrazných obsahových změn. Její vynětí z materie věcných práv a přesunutí do úpravy rodinného práva (§ 708 až 742 ObčZ) umožnilo větší navázání tohoto institutu na širší úpravu manželského majetkového práva.⁴ Nedostatečnost předchozí úpravy se projevila i ve více než trojnásobném nárůstu rozsahu paragrafových ustanovení. Rozšíření úpravy a zakotvení řady nových pravidel bylo přitom nepochybně motivováno zmíněným judikatorním výkladem. Přes toto rozšíření, jakož i přes některé výrazné koncepční změny (např. výslovné zavedení tří samostatných režimů SJM; omezení rozsahu dluhů spadajících do SJM; nově koncipovanou úpravou možného postihu SJM; posílení ochrany práv třetích osob aj.), zůstal základní ráz úpravy společného jmění manželů zachován. I nadále se jedná o specifický případ bezpodílového společenství jmění, které může vzniknout jen za trvání manželství a jen mezi manžely. Při jisté míře zobecnění lze stávající úpravu společného jmění manželů považovat za zatím poslední vývojovou fázi dřívějšího bezpodílového spoluvlastnictví manželů, s nímž si zachovává řadu společných znaků.

S odstupem deseti let od publikace občanského zákoníku ve Sbírce zákonů a více než osmi let od nabytí jeho účinnosti je pak velmi podnětné sledovat postupný vývoj judikatury zaměřené na společné jmění manželů v tomto mezidobí. Poukázat lze přitom na některé obecnější trendy. Předně je třeba poznamenat, že na úrovni sjednocující rozhodovací praxe Nejvyššího soudu začala být (s dílčími výjimkami) nová úprava SJM reflektována ve větším rozsahu až s odstupem více než čtyř let. Hlavní důvodem byla setrvačnost dobíhajícího nápadu případů vztahujících se ještě k úpravám předchozím (v některých případech dokonce stále ještě k materii bezpodílového spoluvlastnictví manželů).⁵ Ostatně i v současnosti jsou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek stále ještě publikována rozhodnutí dotýkající se úpravy společného jmění manželů účinné do 31. 12. 2013. Zároveň je možné poukázat na to, že v případě institutu společného jmění se neprojevila zákonodárcem v důvodové zprávě deklarovaná diskontinuita nového

⁴ Příkladem může být vazba na nově konstruovanou ochranu obvyklého vybavení rodinné domácnosti (§ 698 a 699 ObčZ), která umožnila zakotvit v úpravě společného jmění manželů režim odděleného jmění manželů.

⁵ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3360/2019; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1669/2020; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 22 Cdo 2322/2021.

občanského zákoníku vůči „socialistickým“ občanským zákoníkům z let 1950 a 1964,⁶ která se měla výrazně promítnout i v judikatorní praxi. V rozhodovací činnosti vztahující se ke společnému jmění manželů došlo zatím k přetřetí dosavadního výkladu jen v omezeném rozsahu (viz též dále). Soudní interpretace si přitom i nadále udržuje určující úlohu, byť je patrné, že se v mnoha případech výrazným způsobem inspiroje v literárních výstupech zaměřených již na novou právní úpravu.⁷

Omezený rozsah zdejšího pojednání dává jen limitovaný prostor pro komplexní rozbor judikatorní interpretace společného jmění po 1. 1. 2014. Zmínit je však možné alespoň dvě výrazné vývojové tendence související s potřebou kritického zhodnocení značného množství dřívějších judikatorních závěrů v poměrech nové právní úpravy. Poukázat je třeba především na některá rozhodnutí odklánějící se od dřívější interpretace (diskontinuita výkladu) a současně pak na vybraná rozhodnutí, která naopak potvrzují použitelnost dřívějších závěrů rozhodovací praxe (kontinuita výkladu).⁸

3. DISKONTINUITA JUDIKATORNÍHO VÝKLADU

Rozhodnutí, která výrazným způsobem přehodnocují dřívější rozhodovací praxi vztahující se k úpravě společného jmění manželů (a mnohdy též k úpravě bezpodílového spoluvlastnictví manželů), lze zmínit hned několik. Patrně nejmarkantněji se tato tendence projevila ve změně náhledu na určování ceny majetkových hodnot (věcí i dluhů) pro účely soudního vypořádání společného jmění manželů po jeho zániku (zrušení či vypořádání). Za účinnosti předchozí právní úpravy byla pravidla pro oceňování aktiv spadajících do SJM při absenci jakékoliv bližší právní úpravy téměř komplexně dotvořena postupnou rozhodovací činností vyšších soudních instancí. Základ tohoto výkladu měl přitom kořeny v rozhodnutích starších více než půl století a navázaných ještě na původní úpravu bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Předmětem bližšího řešení byla přitom odedávna zejména otázka, k jakému okamžiku má být hodnota majetku určena a podle jakého stavu. Tato otázka vyplývá ze specifických okolností soudního vypořádání, kdy mezi samotným zánikem společného jmění a jeho vypořádáním může uplynout doba značně dlouhá. V této době se může změnit stav věci (resp. dokonce

⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 48.

⁷ Opakovaně je odkazováno především na závěry učiněné v komentářové literatuře. Zmiňovány jsou především závěry učiněné v komentáři MELZER, F. – TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655–975*. Praha: Leges, 2016; ale též v komentáři PETROV, J. – VÝTISK, M. – BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017; či v komentáři HRUŠÁKOVÁ, M. – KRÁLÍČKOVÁ, Z. – WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014.

⁸ Jen na okraj je třeba poznamenat, že Nejvyšší soud již ve své aktuální rozhodovací praxi položil též základy konstantního výkladu některých nových pravidel. Zmínit lze kupříkladu četné výstupy vztahující se k problematice postihu společného jmění manželů (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2019, sp. zn. 20 Cdo 180/2019; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. 20 Cdo 502/2019; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020 aj.); či k přechodným ustanovením (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014, též Rc 103/2015; či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017, též Rc 63/2019).

může dojít i k jejímu zániku), výrazným způsobem se může též změnit cena věci (možné je jak zvýšení, tak snížení).

Nejvyšší soud se v jednom ze svých aktuálních rozhodnutí⁹ zabýval především otázkou, zda je možné i v podmínkách stávající úpravy vycházet z pravidla, že se při stanovení ceny věci pro účely vypořádání společného jmění manželů vychází z její ceny v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku společného jmění. Původ tohoto pravidla je možné vysledovat až do dnes již klasického stanoviska Rc 42/1972, dle kterého byla „*pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví rozhodnou ta skutečnost, že určitá věc v době jeho zániku jako společná existovala, ale i to, v jakém stavu věc byla (např. její kvalita, stáří, míra opotřebenění apod.). Tento stav je rozhodným i pro ocenění věci, přičemž ovšem třeba vycházet z cen odpovídajících – ať již podle obecných cenových předpisů, či vývoje cen věcí – cenám platným v době, kdy se provádí vypořádání.*“¹⁰ Tento výklad vyústil v obecný závěr, že „*pro stanovení ceny věci pro účely vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se vychází z ceny v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů*“.¹¹ Dané pravidlo se pak prosadilo i v judikatuře vztahující se již ke společnému jmění manželů.¹² Uvedený závěr byl za účinnosti ObčZ1964 považován za „*judikatorně dotvořené základní pravidlo pro oceňování položek náležejících do SJM*“.¹³ Poměrně záhy však bylo zřejmé, že uvedené pravidlo neřeší celou řadu specifických okolností, které v souvislosti s časovým odstupem mezi zánikem společného jmění manželů a jeho soudním vypořádáním mnohdy vyvstávají. V mnoha případech nebylo možné kupříkladu zpětné zjištění stavu vypořádávaného předmětu k okamžiku zániku společného jmění manželů. V mnoha jiných pak bylo obtížné ohodnocení takového stavu dle aktuálních cenových poměrů. Pravidelně vyvstávaly i otázky, jak by se do výsledného ohodnocení mělo promítnout znehodnocení věci (ať již fyzické, či právní), k němuž došlo v uvedeném mezidobí, jakož i příčiny takového znehodnocení. Patrná byla i potřeba promítnout do hodnoty vypořádávaného předmětu jeho opotřebenění, či naopak zhodnocení. Jako významnou se ukázala i skutečnost, kdo z obou manželů (resp. bývalých manželů) se o danou změnu stavu věci zasloužil atp. Uvedené obecné pravidlo tak bylo doplňováno, konkretizováno ale i pozměňováno celou řadou dalších rozhodnutí.¹⁴ Učiněné závěry přitom nebyly vždy jednoznačné, občas byla odlišná řešení dovozována na základě

⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019, též Rc 103/2020.

¹⁰ Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1972, č. j. Cpj 86/71, též Rc 42/1972.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97, též Rc 11/2001.

¹² Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1160/2013; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 22 Cdo 367/2013; aj.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1765/2018; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4193/2017.

¹⁴ Srov. k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2003, sp. zn. 22 Cdo 980/2003; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1054/2004; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2276/2006; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3711/2011; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2289/99; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3711/2011; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 22 Cdo 367/2013; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4276/2014; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3766/2012; a dlouhou řadu dalších rozhodnutí.

dílčích skutkových odlišností posuzovaných situací.^{15, 16} Samotný Nejvyšší soud ve své judikatuře, vědom si uvedených obtíží, výslovně konstatoval, že výše naznačené „*judikatorní, avšak zákonem nevyjádřené pravidlo* [tedy pravidlo, že pro stanovení ceny věci pro účely vypořádání společného jmění manželů se vychází z ceny v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku společného jmění] *nelze [...] absolutizovat*“.¹⁷ Důsledkem řady uvedených výjimek byl i závěr, že „*v určitých situacích je namístě, aby bylo při vypořádání přihlédnuto k ceně věci ke dni rozhodování soudu, ale podle stavu nikoliv ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví, nýbrž taktéž ke dni rozhodování soudu*“.¹⁸

V již zmíněném aktuálním rozhodnutí Rc 103/2020 pak Nejvyšší soud dané obecné pravidlo zásadním způsobem přehodnotil, když konstatoval, že: „*Při vypořádání společného jmění manželů zaniklého podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, se zásadně vychází z obvyklé ceny věci a jejího stavu v době rozhodování soudu.*“ Z pohledu zde probírané problematiky pak stojí za pozornost, že Nejvyšší soud odchýlení se od své téměř padesát let trvající výkladové konstrukce neopírá o konkrétní změny v úpravě vypořádání SJM. Z odůvodnění rozhodnutí je patrné vědomí Nejvyššího soudu o tom, že ani stávající občanský zákoník přímo nevymezuje podmínky rozhodné pro určení ceny vypořádávané věci, jakkoliv přináší v porovnání s ObčZ1964 v řešení dané problematiky alespoň dílčí posun. Dle § 740 věta druhá ObčZ totiž začalo nově platit, že „*o vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění*“.¹⁹ Jakkoliv se dané pravidlo přímo nezaměřuje na otázku ocenění vypořádávaných předmětů, jde o první výslovnou úpravu zaměřenou přímo na problematiku určení rozhodného stavu majetkových hodnot pro účely vypořádání. Je přitom patrné, že je dané ustanovení formulačně založeno na výše uvedeném obecném pravidle, k jehož přehodnocení Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí přistoupil. V patrnosti to vede i Nejvyšší soud, dle kterého by mělo dané ustanovení směřovat spíše k závěru, že „*i nadále by měl být pro ocenění věci při vypořádání SJM rozhodující stav v době zániku tohoto majetkového společenství*“.²⁰ Nejvyšší soud však k uvedenému dodává, že jazykový výklad zde představuje „*pouze prvotní přiblížení k aplikované právní normě, a je tedy pouhým východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu, k čemuž slouží i řada dalších postupů*“.¹⁹ Při hledání smyslu a účelu daného zákonného ustanovení pak výslovně zmiňuje znění důvodové zprávy k § 740 ObčZ, podle které se navrhuje „*převzít dosavadní právní úpravu s výslovným ustanovením, že pro rozhodnutí soudu je rozhodný stav v době, kdy nastaly účinky toho kterého právního důvodu vypořádání. Pokud ale jde o ceny jednotlivých součástí společného jmění, rozhodným bude stav v době rozhodování soudu.*“²⁰ Jakkoliv nelze dané vyjádření důvodové zprávy považovat za jednoznačné a zcela výstižné, otevírá prostor pro jiný pohled, než jaký by

¹⁵ Srov. k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. 3 Cdon 35/96, též Rc 61/2000; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1217/99; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2735/2007; aj.

¹⁶ Blíže k uvedené problematice srov. např. MELZER – TĚGL, c. d., s. 585 a násl.

¹⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1160/2013.

¹⁸ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1068/2008.

¹⁹ Všechny citace viz Rc 103/2020.

²⁰ ELIÁŠ, c. d., s. 323.

plynul z pouhého gramatického výkladu citovaného ustanovení. Nastolenou nejistotu ohledně smyslu zákonného ustanovení Nejvyšší soud využívá k vlastní argumentaci pro odklon od dřívější koncepce. Obecným cílem vypořádání společného jmění je podle něj spravedlivé a zásadně rovné rozdělení součástí tvořících společné jmění. Aby k němu mohlo dojít, je třeba zohlednit, že v době od zániku do vypořádání společného jmění může dojít ke zhodnocení i znehodnocení věci. Jde přitom o mezidobí, kdy mezi manžely (resp. bývalými manžely) nadále existuje majetkové společenství, neb dokud není zrušené (zúžené, zaniklé) společné jmění vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně (§ 736 věta druhá ObčZ). Jsou-li i nadále spoluvlastníky věci do okamžiku vypořádání oba manželé, měli by také oba manželé nést následky případného zhodnocení či znehodnocení věci. Tomuto přístupu pak nejlépe koresponduje závěr, že „*při zjištění ceny věci tvořící vypořádávané SJM je třeba zásadně vycházet z obvyklé ceny věci v době rozhodování soudu stanovené s ohledem na stav této věci k okamžiku vypořádání SJM (tedy ke stejnému okamžiku), a to právě z toho důvodu, že spoluvlastníky věci jsou až do okamžiku vypořádání SJM oba manželé, kteří by zásadně společně měli nést důsledky zhodnocení či znehodnocení věci*“.²¹

Učiněný odklon od dříve dlouhodobě zastávané koncepce lze považovat za přínosný a racionální. Tomuto závěru zřetelně přisvědčuje výše naznačená značně rozsáhlá množina rozhodnutí, která jeho obecnou konstrukci modifikovala či v konkrétním případě prolamovala. Z pohledu zde zkoumané problematiky je pak rozhodnutí Rc 103/2020 hodné bližší pozornosti hned z několika důvodů. Předně je patrné, že zásadní změna judikatorního výkladu je zdůvodněna potřebou přehodnocení zmíněného pravidla v poměrech stávajícího občanského zákoníku. Bylo však již uvedeno, že jediná přímá úprava vztahující se k dané problematice (byť nikoliv výslovně k otázce stanovení ceny) staví formulačně naopak na výše zmíněném *judikatorně dotvořeném* pravidle. Argumentace Nejvyššího soudu je pak, s dílčím přispěním ne příliš jednoznačné formulace důvodové zprávy, opřena o hledání smyslu a účelu úpravy a o logickou interpretaci. Je přitom zřejmé, že Nejvyššímu soudu by zjevně nic nebránilo učinit obdobný závěr i ve vztahu k předchozí právní úpravě, a to za užití obdobných argumentačních východisek.²² Určujícím důvodem popsaného výrazného judikatorního odklonu tak ve skutečnosti není změna zákonné úpravy, ale obtížná udržitelnost dřívějšího pojetí, jehož základní koncept byl rozsáhlým množstvím výjimek a doplnění devalvován až negován. Uvedenou skutečnost si uvědomuje i Nejvyšší soud, když v odůvodnění výslovně konstatuje, že k „*uvedenému závěru vedou Nejvyšší soud i častá zjištění, podle kterých dosavadní oceňovací pravidlo vedlo v praxi k tomu, že se jen velmi obtížně dařilo zjišťovat faktický stav věci ke dni zániku SJM, především v déle probíhajících řízeních*“.²³

²¹ Srov. Rc 103/2020. Současně je možné podotknout, že soud v dané souvislosti připomíná, že pravidlo vymezené v § 740 věty druhé ObčZ lze s ohledem na znění důvodové zprávy vyložit i tak, že „*stavem, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku SJM, se rozumí základní rozsah součástí vypořádávané SJM, a nikoliv faktický stav věcí tvořících toto majetkové společenství*“. Daný názor se pak opírá i o výstupy nauky PETROV – VÝTISK – BERAN, c. d., s. 781.

²² Kupříkladu pravidlo, že se právní vztahy v době mezi zánikem a vypořádáním společného jmění manželů řídí analogicky právními předpisy o společném jmění manželů, bylo dovozováno dlouhodobě i v intencích předchozí úpravy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 1966, sp. zn. 5 Cz 77/66, též Rc 17/1967).

²³ Srov. Rc 103/2020.

Z právě uvedeného je tedy patrné, že přijetí nového občanského zákoníku dává soudům prostor pro kritické přehodnocení dosavadní konstantní judikatury nejen v případech, kdy je tato potřeba dána jasnou změnou zákonné úpravy, ale i v situacích, kdy se dosavadní výklad přežil.²⁴ Lze jen dodat, že ve vztahu ke zjišťování skutečné hodnoty dluhů při vypořádání společného jmění manželů byl daný přístup reflektován již v rozhodnutí Rc 103/2015 vztahujícím se ještě k úpravě ObčZ1964²⁵ a následně pak výslovně ve vztahu ke stávající úpravě v Rc 63/2019,²⁶ dle kterého: „*Vypořádává-li soud dosud neuhrazené dluhy, které jsou součástí společného jmění manželů, vychází z jejich výše v době vypořádání.*“

Jiný příklad odklonu do dřívější rozhodovací praxe představuje rozsudek publikovaný v nedávné době ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem Rc 44/2021.²⁷ Toto rozhodnutí se sice ještě vztahuje k předchozí právní úpravě a vazbu na tu současnou nijak blíže neřeší, současně se však jedná o rozhodnutí, jehož závěry jsou bez dalšího použitelné i v poměrech úpravy stávající. Skutkově jde přitom o řešení situace, kdy jeden z manželů sám uzavřel smlouvu o půjčce. Smlouva byla uzavřena bez souhlasu druhého manžela. Výše plnění z půjčky přitom svým rozsahem překročila míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Manžel, který sám smlouvu o půjčce uzavřel, následně takto získané peněžní prostředky zapůjčil třetí osobě. V souvislosti s vypořádáním společného jmění manželů byly pak řešeny dvě otázky. Jednak zda jsou součástí společného jmění manželů peněžní prostředky získané plněním z uvedené první smlouvy o půjčce, a dále pak, zda je součástí společného jmění pohledávka proti třetí osobě, které jeden z manželů bez souhlasu druhého takto nabyté peníze dále zapůjčil.

Je patrné, že v posuzovaném případě jde v zásadě o stanovení rozsahu společného jmění manželů, resp. jeho jednotlivých součástí. Základ problému je přitom velmi obecný – jde o to, který majetek lze považovat za výlučně náležející jen jednomu z manželů a který za majetek manželům společný, a dále pak o to, jak je to s případnou transformací takového majetku z výlučného na společný. Otázka povahy prostředků získaných za trvání manželství půjčkou přitom není nová a v judikatuře dosud neřešená. Již v rozhodovací praxi zaměřené na bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo dovozeno, že „*vznikl-li za trvání manželství dluh, z něhož byl zavázán jenom jeden z manželů, který např. uzavřel vlastním jménem smlouvu o půjčce, a bylo-li z takto získaných peněz použito na koupi určité věci, tj. byla-li za ně získána určitá majetková hodnota, náleží i tato hodnota – za splnění ostatních podmínek uvedených v § 143 o. z. a bez ohledu na to, zda byla smlouva o půjčce platně uzavřena – do bezpodílového spoluvlastnictví.*“²⁸ Tento

²⁴ To vše bez potřeby projednání dané věci velkým senátem občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ve smyslu § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014 – „[...] lze dovodit, že u dosud nevyrovnaných společných dluhů a pohledávek účastníků je namístě, aby soud ve výroku o jejich vypořádání promítnul jejich výši v době, kdy k vypořádání dochází, při současném zohlednění toho, co který z účastníků na sporný dluh zaplatil, event. co na společné pohledávce získal, a aby rozhodl i o příslušenství vypořádávané částky.“

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 31 Cdo 2008/2020, též Rc 44/2021.

²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 1969, sp. zn. 8 Cz 36/69, též Rc 57/1970.

závěr byl v judikatuře Nejvyššího soudu potvrzen jak v rozhodnutích vztahujících se k bezpodílovému spoluvlastnictví manželů, tak posléze ke společnému jmění manželů²⁹ (a to včetně rozhodnutí vztahujících se již k úpravě aktuální³⁰). Důvodem pro závěr, že věc získaná z peněžních prostředků nabytých v důsledku půjčky (či úvěru), z níž byl zavázán jen jeden z manželů, patří do společného jmění manželů (resp. jejich bezpodílového spoluvlastnictví), byla skutečnost, že nešlo o jeden z taxativně uvedených případů výjimek, kdy se předmět do společného jmění manželů nenabývá [srov. § 143 odst. 1 a písm. a) ObčZ1964, dnes § 709 ObčZ]. Problematickou však byla otázka, komu patří prostředky takovou zápůjčkou získané. Ve výše zmíněném rozhodnutí R 57/1970 Nejvyšší soud dospěl k závěru, že k „*závazku manžela, který takto opatřil peníze, který je povinen je vrátit [...] a který je vynaložil ve skutečnosti na společný majetek ze svého, se přihlídně při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví*“. Založen byl tak přístup, že prostředky takto získané jsou ve výlučném vlastnictví daného konkrétního manžela, který smlouvu o výpůjčce uzavřel. V pozdější judikatuře bylo konstatováno, že takto získané peněžní prostředky mají být považovány za vnos z odděleného majetku a mají být takto vypořádány i při zániku společného jmění manželů. Přímo bylo přitom dovozeno, že stejné závěry platí pro peněžní prostředky získané plněním ze závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého – tyto závazky netvořily dle tehdejšího § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ1964 součást společného jmění manželů.³¹

Právě v případě posouzení povahy takto získaných peněžních prostředků a jejich vypořádání coby vnosu dospěl senát Nejvyššího soudu č. 22, který je tradičním tvůrcem sjednocující judikatury k problematice společného jmění manželů, k potřebě kritického přezkumu dříve učiněných závěrů. Věc byla dle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, předložena velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Ten dospěl v rámci posouzení dosavadní rozhodovací praxe k tomu, že závěr, dle kterého je „*to, co jeden z manželů pořídil výlučně za prostředky získané z půjčky, jejíž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého, součástí společného jmění*“, jakož i závěr, že „*to, co na pořízení věci [...] manžel z takové půjčky vynaložil, je vnos z výlučného majetku na majetek společný*“,³² lze přijmout jen tehdy, pokud peněžní prostředky získané takto z půjčky nebyly součástí SJM. V takovém případě by však nepřicházelo v úvahu, aby věci za ně pořízené bylo možné považovat za součásti společného jmění. Dle Nejvyššího soudu by šlo „*o transformaci, která nemění status transformovaného majetku*“.³³ Tedy jinak řečeno, šlo by pouze o změnu jednoho výlučného majetku na jiný výlučný majetek. Takový závěr však nelze podle daného rozhodnutí ohledně peněžních prostředků získaných z půjčky učinit. Peněžní prostředky zde představují aktiva nabytá za trvání manželství.

²⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005.

³⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 428/2017.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005; či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 428/2017.

³² Rc 44/2021.

³³ Tamtéž.

Současně jde o aktiva, na něž se nevztahovala ani jedna z výjimek vymezených v § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ1964. Takto nabytá aktiva proto tvoří součást společného jmění manželů, i když k jejich nabytí vedlo pouze jednání (uzavření smlouvy o půjčce) jednoho z manželů a jen tento manžel je stranou závazku a dlužníkem z dané půjčky. Jinak řečeno, prostředky získané ze smlouvy o půjčce uzavřené jen jedním z manželů jsou součástí společného jmění manželů a takovou součástí jsou pak bez dalšího i majetkové hodnoty za tyto peněžní prostředky pořízené. Dle Nejvyššího soudu je tak třeba dospět k závěru, že „*právní režim závazku, jehož rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a který převzal jeden z nich bez souhlasu druhého, se štěpí tak, že dluh z tohoto závazku do SJM nepatří, avšak to, co z něj dlužník získal, je součástí SJM*“.³⁴

S ohledem na tento závěr přehodnotil Nejvyšší soud i náhled na posouzení užití takových prostředků coby vnosu do SJM. Nejsou-li půjčkou získané peněžní prostředky výlučným majetkem půjčujícího si manžela, nemohou být ani vnosem z jeho výlučného jmění do jmění společného. Jde o společný majetek, který nemůže být následně vypořádán jako investice z jeho výlučného majetku na majetek společný. S ohledem na potřebu pokud možno spravedlivého uspořádání vzájemných poměrů manželů pak Nejvyšší soud zachoval myšlenku vyjádřenou v rozhodnutí Rc 57/1970, dle kterého by mělo být k takovému plnění manžela samostatně zavázaného ze smlouvy o půjčce i nadále přihlédnuto při vypořádání společného jmění manželů. Je totiž třeba reflektovat potenciální nespravedlnost výše učiněného závěru, který vede k tomu, že dluh vznikající z půjčky zůstává výlučný, zatímco peněžní prostředky z ní získané jsou manželům společné. Řešení dané situace však nemá spočívat v posouzení daných peněžních prostředků coby vnosu do SJM, ale ve zvážení případné disparity podílů, a to za předpokladu, že „*získaný majetek skutečně rozšířil masu společného jmění a zavázaný manžel uhradil nebo má uhradit dluh ze svého výlučného majetku*“.³⁵

Je patrné, že i v daném rozhodnutí přehodnotil Nejvyšší soud konstantní judikatorní přístup po několika desítkách let.³⁶ Jakkoliv byly přitom závěry rozhodnutí činěny ještě ve vztahu k právní úpravě platné a účinné před nabytím účinnosti stávajícího občanského zákoníku,³⁷ lze z nich nepochybně vycházet i do budoucna. Tomu nasvědčuje základní shoda § 143 ObčZ1964 a § 709 ObčZ. Použitelnost lze ostatně dovozovat i z formulací užitých v daném rozhodnutí. Zatímco v některých ohledech se Nejvyšší soud přidržuje formulačně znění ObčZ1964 a užívá pojmu *závazek* i pro *dluh* (byť v užším smyslu slova), na jiných místech již hovoří o pohledávkách jako o věcech v právním smyslu slova, jakož i o věci *hmotné* či *nehmotné*.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Je však možné podotknout, že se závěrem, dle něhož jsou „[...] podle ustálené judikatury [...] součástí společného majetku prostředky získané některým z manželů půjčkou nebo úvěrem a stejně tak i majetkové hodnoty za tyto prostředky získané“, se bylo možné setkat již v dřívější judikatuře (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2044/2010).

³⁷ K zániku společného jmění manželů v daném případě došlo ještě před 1. 1. 2014. Jeho vypořádání se tak řídilo občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb.

4. KONTINUITA JUDIKATURNÍHO VÝKLADU

Jak bylo již naznačeno, je kontinuita rozhodovací praxe vztahující se ke společnému jmění manželů převažujícím jevem. Projevuje se ve většině dříve judikatorně rozvíjených otázek. Příkladem může být tradiční úprava podmínek pro soudní vypořádání společného jmění manželů. S ohledem na obsahovou shodu § 149 odst. 2 ObčZ1964 a ustanovení § 742 odst. 1 ObčZ byla dovozena obecná použitelnost dřívější judikatury zaměřené na kritéria, dle kterých musí soud postupovat při vypořádání společného jmění manželů.³⁸ I v poměrech stávající úpravy tak lze kupříkladu užít postup pro vypořádání vnosů stanovený judikaturou k § 149 odst. 2 ObčZ.³⁹ Nejvyšší soud výslovně setrval také na svých předchozích závěrech ohledně disparity podílů při soudním vypořádání zaniklého (zrušeného, zúženého) společného jmění manželů. Disparitu s ohledem na kritéria uvedená v § 742 odst. 1 ObčZ jednak přímo připouští,⁴⁰ zároveň pak „s ohledem na obdobný účel i obdobnou právní úpravu“ dovozuje též obecnou použitelnost dřívější judikatury vztahující se k disparitě i v poměrech stávajícího občanského zákoníku.⁴¹ I nadále tak zůstává v základu použitelný rozsáhlý komplex rozhodnutí, která blíže specifikují, za jakých podmínek nemusí být podíly bývalých manželů při vypořádání SJM totožné.⁴²

V jiné souvislosti byla výslovně připuštěna též použitelnost kritérií sloužících k určení, komu má být v rámci vypořádání společného jmění manželů přikázána konkrétní věc. Nejvyšší soud si ponechává prostor pro možné budoucí přehodnocení těchto svých dřívějších závěrů, když na jednu stranu uvádí, že „*současná právní úprava nestanoví kritéria pro určení toho, které součásti vypořádávaného majetku budou každému z manželů přikázány (srovnej především § 742 o. z.)*“, zároveň však dodává, že „*s ohledem na některé podstatné změny právní úpravy společného jmění manželů nelze patrně bez dalšího dovozovat použitelnost všech takto dosud formulovaných kritérií či zachování jejich dřívější váhy*“. V konkrétním posuzovaném případě však dospívá k závěru, že lze i nadále vycházet z dříve formulovaného pravidla, podle kterého „*objeví-li se v řízení o vypořádání společného jmění manželů různé skutečnosti svědčící pro přikázání věci každému z účastníků, je na úvaze soudu rozhodujícího v nalézacím řízení, jaké řešení zvolí. Jeho úvahu by dovolací soud mohl zpochybnit jen v případě, že by byla*

³⁸ Zmiňována je i formulace důvodové zprávy k § 742 ObčZ, která zde hovoří o „*přepisu dosavadní právní úpravy*“ – srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017.

³⁹ Rozsudek ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5441/2015; nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2020/2018.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017, též Rc 63/2019.

⁴¹ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2362/2018; nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019, též Rc 103/2020.

⁴² Srov. k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3174/2007; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3636/2008; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1915/2015; a řada jiných.

zjevně nepřiměřená.⁴³ Použitelné zůstává i pravidlo,⁴⁴ dle kterého mají soudy nižších stupňů usilovat při vypořádání společného jmění manželů o to, aby nebyl majetek vyšší hodnoty přikazován do vlastnictví tomu z bývalých manželů, kterému jeho majetkové poměry objektivně neumožňují platit vyšší částku na vyrovnání hodnoty podílů, resp. pro kterého by její uhrazení bylo zvláště tíživé.⁴⁵

V některých případech je deklarována použitelnost předchozí rozhodovací praxe i přes výrazné změny právní úpravy. Příkladem může být usnesení Nejvyššího soudu zaměřené na vyřešení otázky přípustnosti uzavření dohody pozůstalé manželky s dědici zůstavitele o vypořádání majetku patřícího k okamžiku smrti do společného jmění zůstavitele a této pozůstalé manželky.⁴⁶ To vše za předpokladu, že mají dle této dohody připadnout veškerá aktiva, která patřila ke dni úmrtí zůstavitele do společného jmění manželů, pouze pozůstalé manželce.⁴⁷ Celá situace byla řešena již podle stávajícího občanského zákoníku – tedy po výrazných koncepčních změnách jak v úpravě společného jmění manželů, tak i v úpravě odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele.⁴⁸ Nejvyšší soud se však přidržel svých dřívějších závěrů.

V rozhodnutí byl posuzován zejména případný rozpor daného způsobu vypořádání se zákonem. Namítáno bylo možné krácení věřitelů zůstavitele v situaci, kdy aktiva získává při vypořádání jen pozůstalý manžel, a nerozmnoužují tak rozsah pozůstalostního majetku. Nejvyšší soud však v takovém ujednání dotčení práv třetích osob nespátřil. I v poměrech nové právní úpravy zakládající povinnost dědiců splnit dluhy zůstavitele v plném rozsahu (§ 1701 odst. 1 ObčZ) – s výjimkou případů, kdy dědicům svědčí účinky výhrady soupisu pozůstalosti (§ 1706 ObčZ) – setrval na svých dřívějších judikatorních závěrech. Pasiva pozůstalosti podle něj tvoří jak výlučné dluhy zůstavitele, tak dluhy patřící do společného jmění zůstavitele a jeho manželky. Není přitom podstatné „zda, popřípadě jak byly tyto dluhy (závazky) mezi manželkou zůstavitele a jeho dědici vypořádány“.⁴⁹ I zde se uplatní § 737 odst. 2 ObčZ, dle kterého má vypořádání dluhů účinky jen mezi manžely, resp. v daném případě mezi pozůstalým manželem a dědici (coby druhou smluvní stranou dohody o vypořádání). Dluhy tvořící za života zůstavitele součást společného jmění manželů tedy sice spadají do pozůstalosti, stejně jako veškeré

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3822/2019. Z dřívější judikatury například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1280/2011; nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3915/2009.

⁴⁴ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3268/2010; nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2846/2012.

⁴⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 22 Cdo 753/2020.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019.

⁴⁷ Daným usnesením byla současně řešena otázka, zda je správný postup soudu, který v řízení o pozůstalosti takovou dohodu pro rozpor se zákonem neschválí a přistoupí namísto toho k autoritativnímu vypořádání majetku ve společném jmění manželů ve smyslu ustanovení § 162 odst. 2 zák. o zvláštních řízeních soudních.

⁴⁸ V dané souvislosti je třeba připomenout, že dohoda dědiců a pozůstalého manžela je dnes, rozdílně od právního stavu účinného do 31. 12. 2013, preferovaným způsobem vypořádání (srov. § 162 zák. o zvláštních řízeních soudních, a § 764 odst. 1 ObčZ), majícím přednost před vypořádáním společného jmění manželů soudním rozhodnutím. V předchozí úpravě bylo počítáno s možností uzavření dohody pouze za předpokladu, že společné jmění manželů zaniklo ještě za trvání manželství a nebylo dosud, tedy k okamžiku smrti zůstavitele, vypořádáno.

⁴⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011.

výlučné dluhy zůstavitele, současně však zůstávají dluhy společnými. Situace je tedy taková, že novými dlužníky se stávají namísto zůstavitele společně a nerozdílně jeho dědicové (§ 1704 a 1707 ObčZ). Současně však, bez ohledu na obsah dohody o vypořádání, zůstává dlužníkem dluhů spadajících do společného jmění manželů i pozůstalý manžel. Zachována přitom zůstává solidarita založená § 713 odst. 2 ObčZ. Zatímco v případě dědiců může být jejich povinnost k úhradě dluhů limitována účinky výhrady soupisu, v případě manžela tomu tak není – dlužníkem zůstává z titulu vzniku společného dluhu za trvání manželství.⁵⁰

5. ZÁVĚREM

Je zřejmé, že společnému jmění manželů je v judikatuře Nejvyššího soudu dlouhodobě věnována značná pozornost. Jen u málokterého z institutů soukromého práva nacházíme takové množství judikatorních výstupů, které by se tak významným způsobem podílely na dotváření zákonné úpravy. Z podaného přehledového výkladu je patrné, že tento intenzivní vliv rozhodovací praxe nepolevil ani po přijetí stávajícího občanského zákoníku. Je přitom zřejmé, že judikatorní aktivita vztahující se k úpravě společného jmění manželů v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. se s ohledem na zpoždění nápadu případů posuzovaných již dle nové úpravy začíná teprve plně rozvíjet. V budoucnu lze tak jistě očekávat postupné přehodnocování mnohých pravidel dovozených dříve judikatorním výkladem. Tyto změny pak budou často činěny v přímé vazbě na nové znění právní úpravy. V řadě jiných případů však bude přijetí stávajícího občanského zákoníku představovat patrně pouhý podnět ke kritickému přehodnocení dosavadní rozhodovací praxe.

JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.
Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni
jpsutka@kpo.zcu.cz

⁵⁰ K tomuto závěru je třeba patrně dospět i v případě, kdy je pozůstalý manžel současně v postavení dědice po zůstaviteli, tedy v situaci, kdy může sám učinit výhradu soupisu pozůstalosti. Jeho výhrada soupisu může mít účinky jen vůči výlučným dluhům zůstavitele, nikoliv však vůči společným dluhům vzniklým za trvání manželství, v nichž zůstává pozůstalý manžel solidárně zavázaným dlužníkem.